

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**

**МАТЕРІАЛИ**

**VI Всеукраїнської наукової конференції романістів**

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ І КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНІ  
ПАРАДИГМИ СУЧАСНОГО  
РОМАНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА**

**5-6 жовтня 2017 року**

**Чернівці  
2017**

3. Werber B. Le Papillon des étoiles [Ressource électronique] / Bernard Werber. – Accessible à : <http://livre-telecharger-gratuit.com/?p=23438>
4. Werber B. Troisième humanité [Ressource électronique] / Bernard Werber. – Accessible à : <https://sites.google.com/site/andrerecommendedbookztoreads/download-or-read-online-troisieme-humanite-by-bernard-werber-book-in-pdf-mobi-or-epub>

**Анастасія Лепетюха**  
(канд. філол. наук, доцент, Харків)

## ІНВЕРСИВНІ ТА АД'ЕКТИВНО- Й АДВЕРБІАЛЬНО-ІНФІНІТИВНІ ЗВУЖЕНІ СИНОНІМІЧНІ МОНОПРЕДИКАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ (на матеріалі сучасної французької художньої прози)

У процесі комунікації відбувається усунення інформативно надлишкових елементів або їх заміна менш протяжними лінгвістичними одиницями, тобто спрощення синтаксичної структури висловлення, що пояснюється “намаганням нашого ментального синтаксичного аналізатора мінімізувати процес уведення складників висловлення” [3, с. 209]. Результатом діяльності комуніканта з мовної економії є явище компресії (звуження), яке в сучасному мовознавстві визначається як “випадіння надмірних словесних елементів із логічно розгорнутих конструкцій і синтаксичне об'єднання решти елементів, що залишилися за умов збереження семантико-синтаксичного визначення вихідних, глибинних структур” [2, с. 1] та є центральним при описі суб'єктно-предикатно-об'єктних відношень у висловленні.

Ідіостиль деяких письменників ХХ – поч. ХХІ ст. характеризується реалізацією специфічних звужених монопредикативних висловлень (далі – МПВ) із вербальною головуючою лексемою, які формують однобазові (з одним трансформаційним термінальним ланцюжком) та двобазові (з двома та більше трансформаційними термінальними ланцюжками) синонімічні структури, що породжуються шляхом феноменологічної реконструкції та редукції первинної (стрижневої) пропозиції.

Інверсивні МПВ, побудовані за моделлю: дієприкметник минулого часу або предикат у кондиціоналі + *je*, вживаються автором для вираження питальності в першій особі теперішнього часу індикатива та кондиціоналу. Такі синонімічні висловлення актуалізують первинну пропозицію з морфемою *est-ce que*, яка імплікується автором з метою уникнення структурного переважання мовленнєвих синонімічних побудов:

### (1) *En quoi déconné-je?* (San-Antonio).

Автор звужує стрижневу пропозицію (*En quoi est-ce que je déconne?*), актуалізуючи аграматизовану преференціальну опцію (ко(н)текстуально адекватну синонімічну структуру), оскільки він обирає дієприкметник минулого часу для позначення моменту здійснення певної дії в теперішньому часі. Такі мовленнєві інновації не використовуються в діалогічній інтеракції, де структури з *est-ce que* більш пертинентні; вони актуалізуються у риторичних питаннях, що спрямовуються мовцем на самого себе та характеризуються емпатикою.

Реалізація аграматизованих структур є елементом авторської мовної гри (автор → адресат), яка полягає в ускладненні розпізнавання інтенції мовця й інтерпретації повідомлення згідно з певним прагматичним плануванням комунікації: *En quoi déconné-je? Je cherche ardemment en redescendant vers El Chibro où je compte m'en jeter un de mieux et bavasser encore avec le loufiat.*

### (2) *O Jupiter, vraiment, vous plaisé-je?* (J. Giraudoux).

У такому МПВ спостерігається двобазова трансформація стрижневої структури, оскільки предикативна форма *plaisé* становить аграматизований семантично нюансований еквівалент дієслова в кондиціоналі *plairais*. Отже, системний (мовний) синонімічний ряд наведеного прикладу виглядає так: *O Jupiter, vraiment, est-ce que je vous plairais?* (стрижнева структура) → *O Jupiter, vraiment, vous plairais-je?* (подібна структура) → *O Jupiter, vraiment, vous plaisé-je?* (адекватна структура).

Лінгвістичний експеримент, або мовна гра слухача / читача (адресат → автор), що полягає “у штучній заміні слова або фрази тексту, який аналізується, синонімічним словом або фразою” [1, с. 30–31] із віртуального синонімічного ряду, допомагає визначити ступінь ко(н)текстуальної пертинентності кожного трансформу. Досліджувана конструкція, як і функціонально схожі побудови із предикатами в імперфекті суб'юнктиву, архаїчна й належить до пишномовного стилю мовлення. Саме через цей факт актуалізоване синонімічне МПВ, що використовується в розмові богів, найбільш ко(н)текстуально пертинентне:

– *O Jupiter, vraiment, vous plaisé-je?*

– *Si le mot plaisir ne vient pas seulement du mot plaisir, mais du mot biche en émoi, du mot amande en fleur, Alcène, tu me plais.*

Алкмена не наважується навіть повірити в те, що вона може подобатися Юпітеру, саме тому автор актуалізує пом'якшену синонімічну структуру.

(3) *Dût-on lui offrir un carrosse attelé de douze chevaux!* (H. Troyat)

Особливість структурної організації поданого МПВ з синтаксичною синонімією полягає в тому, що автор обирає суб'юнктивну інверсивну побудову, семантично квазіеквівалентну структурі в кондиціоналі (*dût-on = devrait-on*), у спонукальному висловленні. Актуалізація інверсії в імперативній конструкції пояснюється претекстом:

*Quitter Pauline ? Jamais ! Dût-on lui offrir un carrosse attelé de douze chevaux!*

Однобазова інверсивна преференціальна опція репрезентує первинну вербальну синтагму з умовним семантичним значенням з адвербіальним стимулятором (лексемою, яка виконує транспредикативні функції) *même*: *Même si on lui offrait un carrosse attelé de douze chevaux!* Вибір звуженої адекватної структури спричинений синтаксичною складністю віртуальної синтагми.

Інфінітивні конструкції з ініціальною адвербіальною лексемою, яка актуалізує першу частину інфінітивного звороту у вигляді компаративно-умовної конструкції, у сучасній французькій художній прозі представлені найрідшими синонімічними висловленнями з прислівником *autant*:

(4) *Autant vouloir effondrer les Rases avec une sarbacane d'enfant.* (M. Genevoix).

У таких побудовах адвербіальний компонент *autant* становить преференціальну опцію стрижневої структури *comme si on voulait / c'est comme si on voulait*. Претекст допомагає визначити ступінь пертинентності аналізованого однобазового МПВ:

*Alors on n'aurait plus, pour battre l'énorme muraille, que quelques méchants fauconneux. (C'est (comme si on voulait...)) Autant vouloir effondrer les Rases avec une sarbacane d'enfant.*

Отже, автор спрощує інтерпретацію поданої інформації шляхом актуалізації компресованої структури, оскільки в попередньому контексті вже реалізується складна поліпредикативна конструкція із семантичним значенням мети.

У поодиноких випадках у сучасній французькій художній прозі зустрічаються синонімічні МПВ із ко(н)текстуальним семантичним значенням висновку, побудовані за такою моделлю: ад'єктив + COI (непрямий додаток) + інфінітив:

(5) *Libre à Paul Arkadiévitch de prendre l'escampette devant l'usurpateur.* (H. Troyat).

Автор актуалізує наведену синонімічну преференціальну опцію-однобазовий трансформ стрижневої структури: *Paul Arkadiévitch est libre de prendre l'escampette devant l'usurpateur* з метою експресивно виділити субстантив-COI, у такий спосіб семантично нюансуючи первинну пропозицію:

*Dans mon état on ne bouge pas, Monsieur mon fils, on attend la mort entre les quatre murs qui vous ont vu vivre. (Donc) Libre à Paul Arkadiévitch de prendre l'escampette devant l'usurpateur.*

Порівняймо:

1. *Paul Arkadiévitch est libre de prendre l'escampette devant l'usurpateur.* (констатація факту)
2. *Libre à Paul Arkadiévitch de prendre l'escampette devant l'usurpateur.* (висновок)

Отже, використання подвійної мовної гри (автор ↔ слухач / читач) при актуалізації синтаксичних синонімів дає можливість розпізнати комунікативну інтенцію автора й особливості його ідіостилу, правильно інтерпретувати висловлену інформацію та визначити ступінь ко(н)текстуальної пертинентності кожного синонімічного одно- та двобазового трансформу віртуального синонімічного ряду стрижневої структури.

## Література

1. Пешковский А.М. Принципы и приемы стилистического анализа и оценки художественной прозы / А.М. Пешковский. – М. : Государственная академия художественных наук, 1927. – 68 с.
2. Підгірна Н.М. Структурно-семантичні та прагматичні типи синтаксичної компресії у французьких художніх текстах поч. ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.05 “Романські мови” / Н.М. Підгірна. – К., 2015. – 20 с.
3. Пинкер С. Язык как инстинкт: пер. с англ. / С. Пинкер; общ. ред. В.Д. Мазо. – М. : “Едиториал УРСС”, 2004. – 456 с.
4. Genevoix M. La motte rouge / M. Genevoix. – P. : Éditions du Seuil, 1979. – 288 p.
5. Giraudoux J. Amphitryon 38 / J. Giraudoux. – P. : Bernard Grasset, 1983. – 192 p.
6. San-Antonio Bouge ton pied que je voie la mer / San-Antonio. – P. : Éditions Fleuve noir, 1982. – 224 p.
7. Troyat H. Le Moscovite / H. Troyat. – P. : J'ai lu, 1974. – 256 p.